

Згідно з дослідженнями компанії КОМКОН (Росія, лідер сфери маркетингових досліджень, що входить у міжнародну дослідницьку мережу Synovate), при виборі дитячого харчування мами орієнтуються на [5]:

- склад продуктів харчування, у тому числі на відсутність консервантів та інших синтетичних добавок – 83%;
- неалергенність – 80%;
- збагаченість вітамінами та мінеральними речовинами – 73%;
- відсутність генно-модифікованих інгредієнтів – 51,7%;
- смаки дитини – 72%.

Висновок. Сьогодні споживач усе більше починає довіряти українському виробникові, що пропонує високоякісну продукцію за помірну ціну. Така лояльність цільової аудиторії дозволяє з оптимізмом дивитися на можливість заміщення імпорту в окремих сегментах зазначеного ринку. Нині ринок дитячого харчування в Україні продовжує зростати. Одна з головних причин такого зростання за останні роки – соціально-демографічні зміни останніх років, приріст народжуваності, збільшення цільової аудиторії. Змінюються культура споживання і стиль життя: зростає жіноча зайнятість, а отже, і потреба в готовому продукті для дитини – високоякісному, зручному та безпечному.

1. Ткачук І. Г. Паспорт Програми “Виробництво дитячого харчування з екологічно чистого коров’ячого молока в спеціальній сировинній зоні Рогатинського району” / І. Г. Ткачук ; Прикарпатський науково-аналітичний центр. – Івано-Франківськ, 2009.
2. Закон України “Про дитяче харчування” від 14.09.2006 № 142-V.
3. Дибб С. Практическое руководство по сегментированию рынка / С. Дибб, Л. Симкин. – С. Пб. : Питер, 2001. – 240 с.
4. Окландер М. А. Проблеми формування маркетингової системи країни : монографія / М. А. Окландер. – К. : Наук. думка, 2002. – 167 с.
5. <http://www.comcon-2.ru>.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

УДК 336.145

ББК 65.26

Григорів О.О.

**БЮДЖЕТУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра фінансів,
76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596176

Анотація. Стаття присвячена застосуванню методики бюджетування у вищих навчальних закладах. Розкриває її суть та інфраструктуру як прогресивного способу підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів у вищих навчальних закладах.

Сформульовані основні етапи запровадження методики бюджетування, а також позитивні його сторони.

Ключові слова: бюджетування, кошторис, внутрівузівське бюджетування, стратегічне планування, бюджетний процес, фінансові інструменти.

Annotation. This article focuses on the application of the method of budgeting in higher educational establishments. It reveals its essence and infrastructure as a progressive method of increasing the efficiency of the formation and use of financial resources in higher educational establishments. The basic stages of the implementation of the methods of budgeting and its positive sides are formed.

Key words: budgeting, calculation, within institutional budgeting, strategic planning, budgeting process, financial instruments.

Вступ. В Україні на нинішньому етапі виникає проблема не тільки цільового використання бюджетних коштів, а й підвищення ефективності їх витрачання. Питання ефективності використання бюджетних коштів порушено в Бюджетному кодексі України, а саме – у частині 6 статті 7, у якій зазначено, що “...при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів” [1]. Головні розпорядники бюджетних коштів, яким підпорядковані вищі навчальні заклади, дотримуючись цього принципу, мають здійснювати постійний моніторинг ефективності використання їх фінансових ресурсів і майна. Однак в Україні нині практично нема будь-якої методики оцінки ефективності використання бюджетних коштів і майна бюджетними установами та вищими навчальними закладами державної форми власності зокрема. В умовах сучасної нестабільності зовнішнього середовища та невизначеності внутрішніх умов господарювання підприємств усіх форм власності ефективність їх роботи здебільшого залежить, на нашу думку, від застосування процесу бюджетування у вищих навчальних закладах.

Основні дослідження та публікації із цієї проблематики належать таким зарубіжним і вітчизняним науковцям і практикам, як Л. Гнилицька [2], О.Є. Кузьмін [3], В.І. Леонтьєва [4], С.В. Онищенко [5], В.В. Смачило [6], О.О. Терещенко [7], А.М. Чернобай [8] та інші. Водночас невирішеною проблемою залишається питання практичного застосування бюджетування у вищих навчальних закладах.

Постановка завдання. Мета дослідження – розкрити суть і роль бюджетування як прогресивного способу підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів у вищих навчальних закладах. Сформулювати головні етапи запровадження методики бюджетування, а також позитивні його сторони.

Результати. В Україні практично нема методик визначення ефективності використання бюджетних коштів, зокрема, вищими навчальними закладами (далі – ВНЗ). Вважаємо за доцільне запропонувати методику бюджетування як прогресивний спосіб підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів ВНЗ.

Оптимізація формування фінансових ресурсів вищих навчальних закладів передбачає отримання такого обсягу фінансових ресурсів, за якого вони покривали б витрати, пов'язані з наданням ними освітніх послуг і забезпечували збалансованість формування та використання бюджетних коштів.

Бюджетування – процес розробки, виконання, контролю, аналізу та коригування окремих бюджетів за структурними підрозділами або функціональними сферами діяльності суб'єктів господарювання, їх узгодження та узагальнення по установі в цілому.

Процес бюджетування може розглядатися як метод прийняття управлінських рішень, пов'язаних із стратегічним плануванням, на основі систематичної обробки даних.

Метою розроблення цієї методики є сприяння міністерствам, відомствам і підвідомчим їм вищим навчальним закладам у вдосконаленні системи управління державною власністю, що перебуває в їх розпорядженні.

Для того, щоб методика бюджетування була ефективною, необхідний ряд обов'язкових умов, без яких ця система просто не зможе працювати.

По-перше, вищі навчальні заклади повинні мати у своєму розпорядженні відповідну методологічну й методичну базу розробки, контролю й аналізу виконання зведеного бюджету, а працівники управлінських служб мають бути досить кваліфікованими, щоб уміти застосовувати цю методологію на практиці. Методологічна й методична база складання, контролю й аналізу виконання зведеного бюджету – це аналітичний блок (або компонент) бюджетного процесу.

По-друге, щоб розробляти бюджет, контролювати й аналізувати його виконання, потрібна відповідна кількісна інформація про діяльність вузу, достатня для того, щоб оцінити його реальний фінансовий стан, рух товарно-матеріальних і фінансових потоків, основні господарські операції. Отже, у вищих навчальних закладах повинна існувати система управлінського обліку, що реєструє факти господарської діяльності, необхідні для забезпечення процесу складання, контролю й аналізу зведеного бюджету. Система управлінського обліку становить основу облікового блоку (компонента) бюджетного процесу.

По-третє, бюджетний процес реалізується через відповідну організаційну структуру й систему керування, що існують у вищих навчальних закладах.

Система керування бюджетуванням – це регламент взаємодії служб апарату керування й структурних підрозділів, що закріплює у відповідних внутрішніх нормативних актах й інструкціях обов'язки кожного підрозділу на кожній стадії бюджетного процесу. Регулярно, у відповідний термін до апарату керування зі структурних підрозділів має надходити облікова інформація, необхідна для його забезпечення.

З іншого боку, структурні підрозділи повинні вчасно одержувати з апарату керування бюджетне завдання й корективи, внесені в нього протягом бюджетного періоду. Отже, найважливішою складовою регламенту бюджетного процесу є внутрішній документообіг – сукупність регулярних, закріплених у відповідних внутрішніх актах й інструкціях, інформаційних потоків підрозділів вузу в процесі розробки, контролю й аналізу виконання зведеного бюджету.

По-четверте, процес розробки, контролю й аналізу виконання бюджету припускає реєстрацію й обробку великих масивів інформації, що важко зробити вручну. У бюджетному процесі рівень оперативності та якості обліково-аналітичної роботи істотно підвищується, а кількість помилок скорочується при використанні програмно-технічних коштів. Програмно-технічні кошти, використовувані структурами підприємства, задіяними в бюджетному процесі, становлять програмно-технічний блок системи бюджетування.

Усі чотири компоненти бюджетного процесу тісно зв'язані між собою й становлять інфраструктуру системи бюджетування ВНЗ. Так, наприклад, внутрішній документообіг перебуває на стику облікового й організаційного блоку, він охоплює сукупність інформаційних потоків, прямообумовлених діючою системою управлінського обліку, з іншого ж боку, він жорстко закріплений внутрішнім регламентом у вигляді ряду внутрішніх нормативних актів, а це вже є частиною системи керування.

Усі розрахунки, які виникають у процесі формування бюджету ВНЗ, дозволяють у повному обсязі й у потрібний час вирахувати необхідну суму грошових коштів на їх реалізацію, а також, відповідно, джерела їх надходження.

Результати розрахунків знаходять своє застосування в стратегічних планах і кошторисі ВНЗ.

Кошторис – це основний плановий документ, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення цілей, визначених на рік стосовно бюджетних призначень.

На нашу думку, основні етапи запровадження методики бюджетування такі:

- потрібно вирішити, з якою метою буде запровадження внутрішнього планування;
- розробка методики диференційовано залежить від форми власності господарюючого суб'єкта. У зв'язку із цим, необхідно ретельно проаналізувати структуру видатків ВНЗ за кодами економічної класифікації в розрізі їх призначень;
- збір первинної інформації для розробки кошторису, а також аналіз й обробка зібраної інформації, розрахунок науково обгрунтованих показників фінансової діяльності. При цьому необхідно відповісти на такі питання: як краще розраховувати видатки ВНЗ, як розділити видатки на поточні та капітальні;
- формування кошторису з обов'язковою оцінкою ризику невиконання бюджетів підрозділів ВНЗ.

Визначимо, основні позитивні сторони бюджетування:

- з моменту запровадження методики бюджетування підвищується фінансова обгрунтованість прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління;
- підвищується ефективність використання коштів усіх підрозділів ВНЗ відповідно до надходження за освітні послуги;
- використовуючи методику бюджетування, ВНЗ мають можливість складання обгрутованого кошторису за кодами економічної класифікації видатків;
- підвищується рівень управління ВНЗ за рахунок жорсткої фінансової дисципліни, а також за рахунок стимулювання більш ефективної роботи структурних підрозділів в інтересах цілого вузу;
- виникає можливість чіткого регламенту взаємовідносин між підрозділами ВНЗ.

Висновки. Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що запропонована методика бюджетування забезпечить періодичне планування операцій вищих навчальних закладів, дасть можливість передбачити майбутні проблеми й визначити найкращий шлях досягнення стратегічних цілей.

Бюджетування як прогресивний спосіб виступає економічним регулятором різноманітних підрозділів, кафедр, факультетів, інститутів, кількісно обгрутовує їх плани й оцінює видатки, пов'язані з виконанням цих планів. Система управління цим процесом є актуальною науковим і практичним завданням, вирішенню якої будуть присвячені наші подальші дослідження.

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : затв. постановою ВРУ № 2456-VI від 08.07.2010 р. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Гнилицька Л. Контроль та аналіз у бюджетуванні / Л. Гнилицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 7.
3. Кузьмін О. Є. Бюджетування на підприємстві : навчальний підручник / О. Кузьмін, О. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 312 с.
4. Леонтєва В. І. Бюджетування як спосіб контролю в системі вищої освіти / В. І. Леонтєва // Науковий збірник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія: Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ ПНУ, 2007. – Вип. 3. – Т.1. – С.403 – 408.
5. Онищенко С. В. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством / С. В. Онищенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 6.
6. Смачило В. В. Особливості бюджетування на основі виділення центрів обліку та відповідності / В. В. Смачило // Актуальні проблеми економіки. – 2004.– № 4 (34).
7. Терещенко О.О. Теоретичні засади бюджетування на підприємстві / О. О.Терещенко / Фінанси України. – 2001. – № 11.

7. Чернобай А. М. Правове забезпечення фінансування системи вищої освіти / А. М. Чернобай // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 127.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника;

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.

УДК 519.86+331.45

ББК 65.3

Загорняк В.Б., Івануса А.В.

**ПРО ЕКОНОМІЧНІ ВИТРАТИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ**

Приватний вищий навчальний заклад
“Інституту управління природними ресурсами”,
кафедра менеджменту,
78200, Івано-Франківська обл.,
м. Коломия, вул. Тютюнника, 11А,
тел.: 0343334457,
e-mail: volodymyrzag@gmail.com

Національний лісотехнічний університет України,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра економіки та менеджменту деревообробних
підприємств,
79057, м. Львів, вул. Ген. Чупринки, 103,
тел. : 0322392748,
e-mail: ivanusa@gmail.com

Анотація. Розглядається одна з методик теоретичного розрахунку економічних витрат підприємства в результаті нещасних випадків на виробництві.

Ключові слова: промислова безпека, економіка охорони праці, економічні ризики, прямі та непрямі витрати.

Annotation. One of methods of theoretical calculation of economic charges of enterprise is examined as a result of industrial accidents.

Key words: industrial safety, economy of labour protection, economic risks, direct and indirect charges.

Вступ. Уявлення про систему промислової безпеки за минулі десятиліття зазнали певних змін. Спочатку вона трактувалась у вигляді елементів промислової безпеки, тобто чинників, що впливають на її стан, які були згруповані в компоненти системи таким чином:

- правові (законодавчі, соціальні, економічні);
- організаційні (нагляд, експертиза, ліцензування, дії при аваріях, регіональні);
- інформаційні (методи оцінки небезпек, банки даних);
- галузеві (нафта й газ, хімія і нафтопереробка, гірські роботи, перевезення небезпечних вантажів та інші).

З розвитком закордонних і вітчизняних досліджень у галузі промислової безпеки [1–4] і поглиблення розуміння їх предмета уявлення про таку систему змінювалося. У